

Крашевський в історії села Городець

Так уже склалося, що провідну роль у житті Західної України відігравав зв'язок із Польщею. Одним із сіл Полісся, що має насичену історію, є Городець, і кілька сторінок минулого нашої малої батьківщини присвячено польському письменнику, художнику, етнографу та краєзнавцю Юзефу Ігнацію Крашевському.

Він народився у 1812 році у Варшаві в родині Яна та Зофії Крашевських, котрі мешкали на Гродненщині, поблизу Пружан у своєму маєтку Довха. Юзеф Ігнацій був найстаршим з п'яти дітей. своє дитинство провів у Романові, під опікою бабці Софії Мальської. Саме бабуся посіяла у ньому зерна любові до мистецтва, які згодом проросли і дали неабиякі плоди.

Через участь в антиурядових гуртках Крашевський 1834 року змушений був переїхати до України, де відвідав багато сіл і міст. Був він у Луцьку і на Хмельниччині, у Житомирі і на Дубенщині, в Одесі і на Київщині, проте одним із найважливіших місць у його житті стало наше село Городець. Оскільки тут Юзеф Ігнацій перейняв любов до мистецтва, тут він знайшов супутницю свого життя, тут народжувалися його діти, тут його підтримували у скрутні хвилини життя. Згодом у повісті «Уляна» митець писав про ці землі так: «...Якщо є на світі тихий край, край лагідний, то це наше Полісся...». Зустрічі з Городцем письменник завдячував батьковому знайомому Юзефу Стаховському, котрий і розповів йому про знатного на все Полісся бібліофіла Антонія Урбановського.

Молодий письменник особливо прагнув потрапити до бібліотеки Антонія, яку хотів «оглянути й добути з неї користь, яку тільки вдасться». Його надзвичайно цікавили книги, зокрема польські стародруки, бо Урбановський, за висловом самого романіста, «пристрасно кохався у давніх наших пам'ятках, стародавніх книгах, оглядав їх із розумінням, тишився, як дитина, коли діставав, щоб похвалитися... То становило все його життя».

Проте не лише вплив на культурне світосприйняття отримав Крашевський від Антонія Урбановського. Юзеф узяв шлюб із племінницею дружини Антонія Ельжбети Софією Вороніч, про яку писав батькові у листах: «Особа, яку я обрав, найліпшого виховання, походження, найбільш підходящого віку, бо має заледве 18 літ, і є сестрою пані Стаховської: це панна Зофія Вороничева, спостерігаючи яку найбезстороннішим оком, не відмовиш у найсолодшому характері, найліпших схильностях. талантах, словом, у всьому, що необхідно. Те, що я кажу, підтвердять усі. А щодо виховання, звичаїв, тону – взірцева і виняткова щодо того почуття і згоди, яких ніде, крім неї, не стрічав. Якби її мама побачила, то полюбила б. як я кохаю». Батько не дуже схвально ставився до бажання юного Юзефа одружитися, оскільки вважав, що його син поки ще не зможе самостійно забезпечити сім'ю. Проте завдяки підтримці Урбановських письменник 22 червня 1838 року взяв шлюб із коханою.

Першу зиму молодята прожили в Антонія та Ельжбети, а на початку квітня 1839 Софія народила Юзефу доньку Констанцію. «Справи мої йдуть, – нотував у ті дні Крашевський, – як Бог дав. І завжди найдоброзичливіші до мене по-ангельськи тітка й дядько моєї Зосі – Урбановські, які нам у всьому допомагають і найласкавіші до нас».

Саме завдяки Крашевському ми знаємо, яким був замок у Городці зовні та зсередини, маємо детальний опис та аналіз мистецьких колекцій Урбановських, оскільки це все він детально подав у своїй праці «Згадки Волині, Полісся та Литви», яку присвятив Антонію. А ще Юзеф Крашевський уклав «Каталог польських медалей і монет, а також грецьких і римських в Урбановських у Городці».

Окрім опису, Юзеф Крашевський передбачив ще й долю колекцій городецьких шляхтичів. У своїй праці «Прогулянки літературні, фантастичні, історичні» він пише: «... Але досить тих мистецьких скарбів. Немає кому ними втішатися, і немає кому їх примножувати. І долю цього зібрання, як і долю всіх зібрань на світі, знає один Бог. Розійдуться поодинці тяжко зібрані цінності і знову помандрують світами!...».

І справді, після смерті Антонія Урбановського колекція передавалась від одного власника до іншого. Хтось опікувався бібліотекою і збагачував її, інший бачив у книгах лише списаний папір, хтось вивозив лише картини, а хтось продавав монети.

Життя на наших теренах, спостереження за побутом селян, їхніми звичаями та традиціями надихало Юзефа-Ігнація Крашевського на написання таких повістей, як «Уляна», «історія Савки», «Остап Бондарчук», «Ярина», «Історія кілка в плоті», «Хата за селом».

Також з ім'ям Ю. І. Крашевського пов'язано розгортання краєзнавчої діяльності на Волині в середині XIX століття. За розпорядженням Волинського губернатора М.П. Синельникова саме Крашевському як голові Волинського губернського статистичного комітету було доручено зробити опис пам'яток історії та культури краю. Подолавши 450 верст, Ю. Крашевський власноручно зробив замальовки багатьох архітектурних пам'яток Волині.

Саме Волинь познайомила письменника зі співцем Полісся Владиславом Сирокомлею, якому він згодом присвятив повість «Ярмола», надруковану у 1855 році.

Останній раз Крашевський відвідав Городець навесні 1850 року. Ось так, переглядаючи сторінки історії рідного краю, можна пригадати забуте і доповнити його ще незнаним. Це історія лише про одного із тих, хто залишив слід у минулому нашого села. Можна розповісти і про решту. Але це вже тема для іншої розмови.

Ольга ГАРБАР,
керівник Поліського літературного музею у Городецькому
НВК «ЗОШ I-III ст. — ДНЗ» Володимирецький район